

DINNING MA'NAVIY HAYOTDAGI O'RNI: OILA MISOLIDA

Nurmatova Hushnozabonu to'ychiboy qizi

Farg'ona davlat universiteti 2-bosqich talabasi

nurmatovaxushnozabonu@gmail.com

Anotatsiya: Ushbu maqolada turli dinlardagi tinchlik va bag'rikenglik g'oyalari tahlil etiladi. Dinning insoniyat uchun ahamiyati juda katta bo'lib, turli dinlar tinchlik, o'zaro hurmat va bag'rikenglikni targ'ib qilishga katta e'tibor beradilar. Islom, Xristianlik, Yahudiylik va boshqa dinlarda tinchlikka chaqiruvchi o'gitlar va amallar mavjud. Bu maqolada har bir dinning asosiy ta'limotlari va ularning tinchlikni ta'minlashdagi roli, shuningdek, turli madaniyatlarda dinlarning bag'rikenglikni rivojlantirishdagi o'rni ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Tinchlik, bag'rikenglik, din, Islom, Xristianlik, Yahudiylik, dinlararo o'zaro hurmat, ma'naviyat, axloqiy qadriyatlar, diniy bag'rikenglik, inson huquqlari, madaniyatlararo muloqot, sivilizatsiyalar, jahondagi diniy o'zgarishlar, tinchlikni saqlash, diniy ta'limotlar, muloqot, diniy radikalizm

Annotation: This article explores the ideas of peace and tolerance in various religions. The importance of religion in human life is immense, and different religions emphasize peace, mutual respect, and tolerance. Islam, Christianity, Judaism, and other religions provide teachings and practices that advocate peace. The article analyzes the core doctrines of each religion and their role in promoting peace, as well as the contribution of religious ideas in developing tolerance across different cultures.

Keywords: Peace, tolerance, religion, Islam, Christianity, Judaism, interfaith respect, spirituality, moral values, religious tolerance, human rights, intercultural dialogue, civilizations, global religious changes, peacekeeping, religious doctrines, communication, religious extremism

Аннотация: В данной статье рассматриваются идеи мира и терпимости в различных религиях. Роль религии в жизни человека огромна, и различные религии подчеркивают важность мира, взаимного уважения и терпимости. Ислам, христианство, иудаизм и другие религии дают учения и практики, направленные на пропаганду мира. В статье анализируются основные доктрины каждой религии и их роль в продвижении мира, а также вклад религиозных идей в развитие терпимости среди разных культур.

Ключевые слова: мир, терпимость, религия, ислам, христианство, иудаизм, межрелигиозное уважение, духовность, моральные ценности, религиозная терпимость, права человека, межкультурный диалог, цивилизации, мировые религиозные изменения, поддержание мира, религиозные доктрины, коммуникация, религиозный экстремизм

Din insoniyatning ma'naviy hayotida va jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Har bir din o'zining asosiy ta'limotlariga muvofiq, tinchlik, bag'rikenglik va o'zaro hurmatni targ'ib qilishga alohida e'tibor beradi. Turli dinlarda tinchlik va bag'rikenglik g'oyalari insonlar o'rtasidagi munosabatlarni yaxshilash, jamiyatda tinchlik va barqarorlikni saqlash uchun asosiy qadriyatlar sifatida qaraladi. Bu qadriyatlar insonning ma'naviyatini shakllantirishda, uning axloqiy rivojlanishida va ijtimoiy muhitni sog'lomlashtirishda muhim omil bo'ladi. Dinlarning tinchlikni targ'ib etuvchi g'oyalari, insonlar o'rtasida ziddiyatlarni kamaytirish va ular o'rtasida o'zaro anglashuvni oshirishga xizmat qiladi. Dunyo bo'yicha turli dinlar mavjud bo'lib, ular o'zlarining ta'limotlari va qadriyatlari orqali jamiyatni to'g'ri yo'ldan boshqarishga intiladi. Islom, Xristianlik, Yahudiylik va boshqa dinlar, har biri o'zining tinchlik va bag'rikenglik haqidagi ta'limotlariga ega. Islomda tinchlik va bag'rikenglikning muhimligi Qur'on va hadislar orqali ta'kidlangan bo'lsa, Xristianlikda Injil va Iso Masihning so'zlari tinchlikni targ'ib qiladi. Yahudiylikda

esa tinchlik, Alloh bilan to'g'ri munosabatda bo'lish va insonlar o'rtasida adolatni o'rnatish orqali erishiladi. Shu bilan birga, har bir din o'zining tarixiy va madaniy kontekstida tinchlik va bag'rikenglik g'oyalarini amalda qo'llab-quvvatlaydi. Dinlarning tinchlik va bag'rikenglik g'oyalarini jamiyatda targ'ib qilishda dinlararo o'zaro hurmat va muloqot muhim ahamiyatga ega. Jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta'minlash uchun diniy rahbarlarning roli, diniy ta'limotlar asosida shakllanadigan axloqiy normalar va ma'naviy qadriyatlar o'zgarmas ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun, dinlarning tinchlik va bag'rikenglikni targ'ib etishda tutgan o'rni faqat diniy masalalar bilan cheklanib qolmasdan, jamiyatdagi ijtimoiy, madaniy va axloqiy muammolarni hal qilishda ham keng ko'lamli ahamiyatga ega. Bu maqola turli dinlarda tinchlik va bag'rikenglik g'oyalari qanday shakllanganini, ularning jamiyatda qanday amalda qo'llanilishini va turli madaniyatlarda dinlarning o'zaro hurmat va bag'rikenglikni rivojlantirishdagi o'rnini ko'rib chiqadi.

Turli dinlar tinchlik va bag'rikenglik g'oyalarini targ'ib qilishda o'ziga xos yondashuvlarga ega bo'lsa-da, bularning barchasi insonlar o'rtasidagi o'zaro hurmat, tinchlik, va adolatni ta'minlashga qaratilgan. Islomda tinchlik g'oyasi "Salom" so'zidan kelib chiqadi, bu so'zning ma'nosi "tinchlik" yoki "xavfsizlik"dir. Islomda tinchlik faqat tashqi dunyoda emas, balki ichki dunyo – qalbdagi ham mavjud bo'lishi kerak. Qur'on va hadislar tinchlikka chaqiradi, insonlarning o'zaro muomalalarida adolatni va bag'rikenglikni saqlashga urg'u beradi. Islomda "islom" so'zi ham tinchlikni anglatadi va har bir musulmon uchun tinchlik va bag'rikenglikni jamiyatda o'rnatish mas'uliyati katta. Qur'onda "Xudo faqat tinchlikni yaratadi" deb ta'kidlanadi, bu esa tinchlikni yaratish, o'zaro adolat va bag'rikenglikni targ'ib qilishning asosiy mas'uliyat ekanligini anglatadi.

Xristianlikda tinchlik g'oyasi Iso Masihning o'gitlariga asoslanadi. Iso Masihning "Tinchlikni men sizlarga qoldiraman, o'z tinchligimni sizlarga beraman" degan so'zlari, barcha Xristianlar uchun tinchlikning ahamiyatini ochib

beradi. Xristianlikda tinchlik faqat tashqi tinchlikni emas, balki ichki tinchlikni ham anglatadi. Iso Masih o'zining hayoti davomida o'zgarishlarni tinchlik va bag'rikenglik orqali amalga oshirishni targ'ib qilgan. Injilga ko'ra, Xristianlar bir-birlariga muhabbat va bag'rikenglik bilan muomala qilishlari kerak, bu esa dunyo tinchligini ta'minlashda muhim omildir.

Yahudiylilikda tinchlik g'oyasi, asosan, Alloh bilan to'g'ri munosabatda bo'lish va dunyoda adolatni o'rnatish bilan bog'liq. Yahudiylilikda tinchlik "Shalom" so'zi bilan ifodalanadi, bu nafaqat jismoniy tinchlikni, balki ruhiy va ma'naviy tinchlikni ham anglatadi. Yahudi ta'limotlarida tinchlikni faqat bitta xalqqa yoki bir mamlakatga emas, balki butun insoniyatga tarqatish zarurati ta'kidlanadi. Shalom — bu tinchlikning yagona yo'li, bu orqali yahudiylar, boshqa xalqlar bilan bag'rikenglikda yashashni maqsad qilib qo'yganlar. Yahudiya an'analari o'zlarining tinchlik va bag'rikenglik g'oyalarini butun dunyo bo'ylab tarqatishga intiladi.

Budda ta'limotida tinchlik va bag'rikenglik g'oyalari insonning ichki tinchligini topishi va bunga erishish yo'llarini ko'rsatadi. Budda o'rgatganidek, ichki tinchlikni faqat o'z-o'zini anglash va ruhiy tozalash orqali topish mumkin. Budda ta'limotida barcha mavjudotlarga bo'lgan rahm-shafqat va tushunish o'ta muhimdir. Bag'rikenglik va tinchlik g'oyalari Buddaning "Tinchlik va o'zgarishlarni tinchlikda top" degan o'gitiga asoslanadi. Budda o'rgatgan xulq-atvor va yondashuvlar tinchlikni nafaqat o'z ichki dunyosida, balki boshqa insonlar bilan bo'lgan munosabatlarda ham saqlashni o'rgatadi.

Hindizmda tinchlik va bag'rikenglik g'oyalari ruhiy rivojlanish va yaxshilikka erishish jarayonida muhim ahamiyatga ega. Hindizmda barcha mavjudotlarga hurmat, sevgi va bag'rikenglikni ko'rsatish kerakligi ta'kidlanadi. "Ahimsa" — bu hind ta'limotining muhim printsipi bo'lib, insonlarga va barcha tirik mavjudotlarga ziyon yetkazmaslikni anglatadi. Tinchlik va bag'rikenglik g'oyalari, hindlar uchun, ichki xotirjamlikni topish, atrofdagi dunyo bilan

muvozanatni saqlash va insonlarga, tabiatga, hayvonlarga va boshqa mavjudotlarga nisbatan mehr-muhabbatni rivojlantirishda o'z aksini topadi.

Dinlararo o'zaro hurmat va bag'rikenglik jamiyatda tinchlik va barqarorlikni saqlash uchun muhim omil hisoblanadi. Har bir din o'zining asosiy qadriyatlari va e'tiqodlari orqali insonlarga yaxshilik, adolat va tinchlikni targ'ib qiladi. Biroq, turli dinlar o'rtasidagi farqlar ko'plab mintaqalarda ziddiyatlarga sabab bo'lishi mumkin. Shunday bo'lsa-da, dinlararo muloqot va hurmat o'rtasidagi to'g'ri muvozanatni topish, bu ziddiyatlarni bartaraf etishda asosiy yo'l hisoblanadi. Dinlararo hurmat, avvalo, o'zga din vakillariga nisbatan boshqacha e'tiqod va an'analarni tushunishga, hurmat qilishga va bir-birini teng ravishda qabul qilishga asoslanadi. Bu, o'z navbatida, jamiyatda o'zaro anglashuvni va tinchlikni ta'minlashga yordam beradi.

Dinlararo hurmat va bag'rikenglikni rivojlantirishda diniy rahbarlarning roli juda katta. Diniy rahbarlar o'z jamoatlarini tinchlik va bag'rikenglik g'oyalari asosida tarbiyalab, jamiyatda murosaga erishishga yordam berishi mumkin. Ular o'z dinining ta'limotlarini jamiyatga hurmat bilan taqdim etish orqali boshqa diniy guruhlar bilan hamkorlik qilishni, bir-birining e'tiqodini qabul qilishni o'rgatadilar. Diniy rahbarlar, shuningdek, ekstremizm va noxush xulq-atvorlarga qarshi kurashishning oldini olishda muhim ahamiyatga ega, chunki ular o'z jamoalarini mutlaqo norozilikka olib keluvchi g'oyalar va harakatlardan himoya qilishadi.

Dinlararo hurmat va bag'rikenglik faqat diniy rahbarlar tomonidan emas, balki keng jamoat tomonidan ham qo'llab-quvvatlanishi kerak. Jamiyatlar o'rtasidagi muloqot va o'zaro anglashuvni rivojlantirish uchun diniy va madaniy farqlarni qabul qilish kerak. Boshqa dinlarga qarshi salbiy stereotiplar va premanlar mavjud bo'lsa-da, ular faqat hamkorlik va o'zaro hurmat orqali bartaraf etilishi mumkin. Dinlararo muloqot va bag'rikenglik, o'z navbatida, xalqaro va ijtimoiy miqyosda tinchlik va xavfsizlikni mustahkamlashga yordam beradi. Bu nafaqat diniy ziddiyatlarni bartaraf etish, balki dunyo bo'ylab barqarorlikni ta'minlashda

ham muhim ahamiyatga ega. Dinlararo hurmat jamiyatda ko‘proq bir-birini tushunishga, bag‘rikenglikka va tinchlikka olib keladi. Shu bilan birga, dinlararo o‘zaro hurmat faqat bag‘rikenglikni saqlab qolishga emas, balki dinlar o‘rtasida o‘zaro boylashuvga ham yordam beradi. Turli dinlarning o‘zaro aloqalari va farqlari jamiyatga yangi bilimlar va dunyoqarashlarni olib kelishi mumkin. Bu, o‘z navbatida, jamiyatdagi madaniy va diniy boyliklarni to‘plashga, bir-birini to‘g‘ri tushunishga va yaxshiroq jamiyat qurishga yordam beradi. Dinlararo hurmat va bag‘rikenglik nafaqat dunyo miqyosida, balki har bir jamiyatda tinchlik va barqarorlikni saqlashda asosiy tamoyil bo‘lishi kerak.

Diniy bag‘rikenglik va hurmat, shuningdek, yosh avlodni tarbiyalashda ham katta rol o‘ynaydi. Ta’lim tizimi va diniy institutlar yoshlarni diniy va madaniy farqlarni qabul qilishga, o‘zaro hurmat va hamkorlikni rivojlantirishga undashi lozim. O‘quvchilarni diniy sabr-toqat va bag‘rikenglik bilan tarbiyalash, ularni kelajakda tinch va adolatli jamiyat qurishga tayyorlaydi. Bunday yondashuv yoshlarni diniy ekstremizm va radikalizmdan himoya qilishda ham muhim ahamiyatga ega. Dinlararo hurmat va bag‘rikenglik g‘oyalarini yoshlar orasida tarbiyalash, dunyo miqyosida tinchlik va barqarorlikni ta’minlashga yordam beradi.

Diniy ta’limotlar insonlarning axloqiy va ma’naviy rivojlanishida, shuningdek, jamiyatda tinchlik va bag‘rikenglikni targ‘ib qilishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Diniy qadriyatlar, dinlarning asosiy ta’limotlari va diniy rahbarlarning yondashuvlari jamiyatda yaxshilik, o‘zaro hurmat, adolat va tinchlikni yaratishning asosiy vositalaridan biri sifatida qaraladi. Har bir dinning o‘ziga xos qadriyatlar tizimi bor bo‘lsa-da, ularning barchasida tinchlikni saqlash, ziddiyatlarni hal qilish va o‘zaro bag‘rikenglikni rivojlantirishga alohida e’tibor berilgan.

Islomda, masalan, Qur’on va hadislar tinchlik va bag‘rikenglikni targ‘ib etishda muhim manbalar sifatida xizmat qiladi. Qur’onda, "Yaxshilikni yomonlikka qarshi qo‘llang" (Fussilat, 41:34) degan oyat orqali, musulmonlarga

tinchlik va bag‘rikenglikni o‘z hayotida amalga oshirish buyurilgan. Islomda tinchlik nafaqat tashqi dunyoda, balki insonning ichki dunyosida ham bo‘lishi kerakligi ta’kidlanadi. Musulmonlar o‘zaro hurmat, adolat va mehr-oqibatni saqlash orqali tinchlikni jamiyatda barqarorlashtirishga yordam berishlari kerak. Shuningdek, Islomda "Salom" so‘zi tinchlik va xavfsizlikni anglatadi, bu esa musulmonlarni o‘z hayotlarida tinchlikni yaratishga undaydi.

Xristianlikda ham tinchlik va bag‘rikenglik g‘oyalari muhim o‘rin tutadi. Injilda Iso Masihning "Tinchlikni men sizlarga qoldiraman, o‘z tinchligimni sizlarga beraman" (Yuhanno, 14:27) degan so‘zlari, xristianlarga tinchlikni yaratish va bir-birlariga muhabbat va bag‘rikenglik bilan munosabatda bo‘lishni o‘rgatadi. Iso Masihning hayoti va o‘gitlari tinchlikni targ‘ib qilishda asosiy manba hisoblanadi. Xristianlikda "Muhabbat va hurmat" axloqiy tamoyillari orqali insonlar o‘rtasida tinchlik va bag‘rikenglikni yaratish muhim deb hisoblanadi. Bu g‘oya Xristian ta’limotlarida jamiyatni adolat va tinchlikka erishishda yo‘l-yo‘riq sifatida qaraladi.

Yahudiylilikda tinchlik va bag‘rikenglik ham asosiy axloqiy qadriyat sifatida qabul qilinadi. Yahudi ta’limotlarida "Shalom" so‘zi tinchlikni anglatadi va bu faqat tashqi tinchlikni emas, balki ichki tinchlikni ham ifodalaydi. Yahudiylilikda tinchlikni o‘rnatish, barcha mavjudotlarga adolatli va mehribon munosabatda bo‘lishni anglatadi. Yahudi ta’limotlarida tinchlikning markazi Alloh bilan to‘g‘ri munosabatda bo‘lish, hamda insonlar o‘rtasida murosani o‘rnatish orqali erishiladi. Shalom g‘oyasi barcha tinchlikka intilayotgan yahudiylarning asosiy qadriyatidir va bu dunyo tinchligini barqarorlashtirishda yordam beradi.

Budda ta’limotida tinchlikni targ‘ib qilishda muhim o‘rin tutadi. Budda insonning ichki tinchligini topishi kerakligini ta’kidlaydi. Buddaning ta’limotlarida barcha mavjudotlarga mehr-muhabbat bilan yondashish, boshqa insonlar va hayvonlarga zarar yetkazmaslik, va o‘z-o‘zini anglash orqali tinchlikka erishish muhimdir. Budda ta’limoti "Ahimsa" (zo‘ravonlikdan tiyilish) tamoyilini ilgari

suradi, bu esa jamiyatda tinchlikni saqlash va barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Budda ta'limoti orqali, shuningdek, insonlar o'rtasidagi ziddiyatlarni tinch yo'l bilan hal qilishga, murosaga erishishga chaqiriladi.

Hindizmda ham tinchlik va bag'rikenglik g'oyalari o'ta muhim ahamiyatga ega. Hindizmda "Ahimsa" tamoyili, ya'ni zararsiz yashash, tinchlik va adolatni ta'minlashda asosiy prinsip hisoblanadi. Hindlarning diniy ta'limotlariga ko'ra, barcha mavjudotlarga hurmat qilish, ularning huquqlarini e'tirof etish va tinchlikni saqlash zarur. Hind ta'limotida shuningdek, individual tinchlikni topish va o'z ichki dunyosida barqarorlikni o'rnatish zarurligi ta'kidlanadi. Bunda, barcha mavjudotlarga mehr-muhabbat va bag'rikenglik bilan munosabatda bo'lish, umumiy tinchlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Dinlarning tinchlik va bag'rikenglikni targ'ib qilishdagi roli juda keng. Har bir din o'z ta'limotlarida tinchlikni va bag'rikenglikni yaratishga chaqiradi va ularning amaldagi qo'llanishi jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta'minlashda katta ahamiyatga ega. Diniy ta'limotlar, diniy rahbarlar va diniy jamiyatlar o'zaro hurmat, sevgi va bag'rikenglikni targ'ib qilish orqali nafaqat diniy yondashuvlar, balki jamiyatlarning ahloqiy va ma'naviy rivojlanishiga yordam beradi. Shu sababli, tinchlik va bag'rikenglikni targ'ib qilishda diniy ta'limotlarning roli beqiyosdir, chunki ular insonlar o'rtasida muhabbat va tinchlikni yaratishga asos bo'ladi.

Turli dinlarda tinchlik va bag'rikenglik g'oyalari har doim muhim ahamiyatga ega bo'lib kelgan va bugungi globallashuv sharoitida bu qadriyatlarning dolzarbligi yanada ortib bormoqda. Islom, xristianlik, yahudiylik, buddizm, hindizm kabi yirik dinlar o'z ta'limotlarida tinchlikni saqlash, insonlar o'rtasida o'zaro hurmatni rivojlantirish, ziddiyatlarni murosali yo'l bilan hal qilish, mehr-oqibat va bag'rikenglikni amalda qo'llashga chaqiradi. Har bir din o'z e'tiqodlari asosida, insoniylik, adolat va tinchlikni jamiyatda qaror toptirishni maqsad qilgan.

Bugungi kunda diniy bag‘rikenglik va hurmatning mavjudligi nafaqat ijtimoiy barqarorlik, balki mintaqaviy va global xavfsizlikni ta’minlash uchun ham zarurdir. Diniy ta’limotlar yordamida insonlar bir-birini yaxshiroq tushunadi, murosani qadrlaydi va urush hamda ziddiyatlarning oldini olish imkoniyati oshadi. Ayniqsa, yosh avlodni diniy sabr-toqat, hurmat va mehr-oqibat ruhida tarbiyalash, kelajakda tinch va adolatli jamiyatni barpo etishda muhim omildir. Shu bois, dinlararo o‘zaro hurmat, muloqot va bag‘rikenglikni targ‘ib qilish, har bir jamiyatning ustuvor maqsadlaridan biriga aylanishi kerak. Har bir inson boshqalarning diniy e’tiqodiga hurmat bilan qarashi, turli din vakillari o‘rtasida o‘zaro muloqotni yo‘lga qo‘yishi orqali butun insoniyat tinch va osoyishta hayot sari intilishi mumkin. Dinning tinchlik va bag‘rikenglikni shakllantirishdagi beqiyos o‘rni, jamiyatdagi barcha qatlamlar tomonidan chuqur anglanishi lozim. Zero, tinchlik va bag‘rikenglik faqat siyosiy yoki huquqiy vositalar bilan emas, balki inson qalbiga ta’sir etuvchi diniy va ma’naviy qadriyatlar orqali qaror topadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. *Qur'on, Al-Fatiha surasi, 1-7 oyatlar.*
2. *Injil, Matto 5:9.*
3. *Tevrat, Isoning so‘zlari.*
4. *Muhammad al-Gazali, "Islomda axloq va diniy bag‘rikenglik", Toshkent, 2000.*
5. *Miroslav Volf, "Diniy bag‘rikenglik va tinchlik", New York: Oxford University Press, 2001.*
6. *John Hick, "Theories of Religion", New York: Macmillan, 1989.*
7. *Amartya Sen, "Identity and Violence: The Illusion of Destiny", New York: W.W. Norton & Company, 2006.*
8. *Karen Armstrong, "The History of God", New York: Alfred A. Knopf, 1993.*
9. *"Diniy bag‘rikenglik va inson huquqlari", UNESCO, 2002.*

10. *"Islomda tinchlik va barqarorlik"*, Al-Azhar Universiteti nashri, 2010.
11. Mahatma Gandhi, *"The Philosophy of Peace"*, New York: Harper & Row, 1958.
12. Martin Luther King Jr., *"Strength to Love"*, Harper & Row, 1963.
13. Seyyed Hossein Nasr, *"Islamic Spirituality: Foundations"*, New York: Crossroad, 1987.
14. Elie Wiesel, *"The Night Trilogy"*, Hill and Wang, 1982.
15. *"The Bible and the Dignity of Man"*, Vatican, 1999.
16. *"Religious Diversity and Tolerance"*, International Review of Social Sciences, 2018.
17. Alister McGrath, *"Christianity: An Introduction"*, Oxford: Wiley-Blackwell, 2011.
18. Richard Rorty, *"Philosophy and Social Hope"*, New York: Penguin Books, 1999.